

KĀ SALIEDĒSIM LATVIJAS SABIEDRĪBU?

(2019.gada 16.marta Liepājas konsultāciju apkopojums)

KĀDĒĻ, TĪKA RĪKOTAS ŠĪS KONSULTĀCIJAS?

Latvijā 2019.gada ietvaros tiks izstrādāti divi būtiski plānošanas dokumenti, kuros ir jāiekļauj atbildes uz to, kā saliedēt Latvijas sabiedrību:

1) Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam;

2) Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādne.

Liepājā un citos reģionos plānoto konsultāciju mērķis: atrast jaunas idejas/pieejas sabiedrības saliedēšanai un palīdzēt tapt šo dokumentu pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politiku sadaļām.

Liepājas konsultācijas tika organizētas kā eksperimentāls pilotprojekts, lai noskaidrotu, vai šādām konsultācijām ir pievienotā vērtība un vai tās vajadzētu turpināt citos Latvijas reģionos.

Konsultācijas organizēja Latvijas Pilsoniskā Alianse un domnīca PROVIDUS. Konsultāciju norisi finansiāli atbalstīja Britu Padome.

KĀ TĪKA RĪKOTAS ŠĪS KONSULTĀCIJAS?

Konsultācijas tika izsludinātas aptuveni trīs nedēļas pirms pasākuma, ievietojot reklāmas sociālajā tīklā Facebook. Reklāmas tika ievietotas trīs valodās: latviešu, krievu un angļu. Interesenti tika lūgti piedalīties pilnas dienas pasākumā (sestdiena), lai palīdzētu atrast idejas tam, kā saliedēt Latvijas sabiedrību. Vēlamais dalībnieku skaits: 15-30 cilvēki, kuri aptuveni pēc dzimuma, vecuma un etniskās izcelsmes atbilstu Latvijas sabiedrības raksturlielumiem. Dažas dienas pirms konsultāciju sākuma, pasākuma dalībniekiem tika aizsūtīts domnīcas PROVIDUS [sagatavots materiāls](#) par Latvijas sabiedrības īpašajām iezīmēm un pēdējo gadu pārmaiņu tendencēm.

Uz konsultācijām ieradās 20 dalībnieki. Dalībnieku vecuma, dzimuma un etniskais sastāvs aptuveni atbilda Latvijas sabiedrības parametriem. Konsultācijas notika vienlaicīgi trīs valodās: latviešu, krievu un angļu. Pasākumā tika ievērots princips – katrs runā tajā valodā, kā viņam ērtāk, bet citi dalībnieki, ja nepieciešams, palīdz tulkot tiem, kuri attiecīgo valodu nesaprot.

Konsultāciju process bija šāds:

- Konsultāciju dalībnieki tika lūgti nosaukt katrs divas problēmas, kuras viņi uzskata par vislielākajiem šķēršļiem saliedētas sabiedrības veidošanai Latvijā.

- Pēc tam konsultāciju dalībnieki šīs problēmas sargrupēja lielākās kategorijās, un izvēlējās četras kategorijas, ar kurām strādāt konsultāciju ietvaros. Dalībnieku izvēlētās problēmas bija šādas: (1) latviešu un krievu attiecības; (2) atvērtības trūkums visam atšķirīgajam; (3) zema pilsoniskā pašapziņa; (4) sociālā atstumtība, vientulība, izolētība.
- Pēc tam konsultāciju dalībnieki World Cafe formā izstāstīja savu pieredzi un apsvērumus kontekstā ar šīm problēmām (katrs dalībnieks varēja dziļāk izklāstīt savu pieredzi un apsvērumus par 3 no 4 tēmām). Pasākuma moderatori (fasilitatori) pēc World Cafe noslēguma prezentēja svarīgākos secinājumus.
- Pēc tam konsultāciju katrs dalībnieks izvēlējās vienu no četrām tēmām, kurai izstrādāt risinājumu virzienus – apvienojoties ar citiem tēmas interesentiem, moderētās sarunās tika generētas jaunas idejas.
- Pēc tam notika tēmu rotācija, kad dalībnieki tika lūgti izvēlēties papildus tēmu, - moderatori viņus iepazīstināja ar jau saģenerētajām idejām un lūdza tās papildināt.
- Pasākuma noslēgumā moderatori prezentēja konsultāciju dalībnieku saģenerētās idejas.

Konsultācijas novēroja Pārresoru Koordinācijas Centra un Kultūras ministrijas pārstāvji – tās ir institūcijas, kuras atbild par jauno politikas dokumentu izstrādi.

1. LATVIEŠU UN KRIEVU ATTIECĪBAS LATVIJAS SABIEDRĪBĀ

PROBLĒMAS SKAIDROJUMS

Liepājas konsultāciju dalībnieki kā būtiskāko Latvijas sabiedrības saliedētības problēmu uzskatīja nošķirumu starp latviešiem (primāri: Latvijas iedzīvotājiem, kuri ģimenē sarunājas latviski) un krieviem (primāri: Latvijas iedzīvotājiem, kuri ģimenē sarunājas krievu valodā).

Problēmas skaidrojums, pēc konsultāciju dalībnieku domām, meklējams vairākos faktoros:

- 1) Salīdzinoši maz saskarsmes iespēju, kur mijiedarbotos gan latvieši, gan krievi. Bieži latvieši un krievi dodas uz atšķirīgiem pasākumiem, apmeklē atšķirīgas skolas, lieto atšķirīgus medijus, strādā etniski viendabīgās darba vietās, lasa atšķirīgu autoru darbus, balso par atšķirīgām partijām.
- 2) Daļēji šī iemesla dēļ joprojām ir spēcīgi etniskie stereotipi (krievi šādi, latvieši – tādi), kā arī kategoriskums savstarpējās attieksmēs/attiecībās.
- 3) Vairāki konsultāciju dalībnieki personiski piedzīvojuši diskrimināciju vai negatīvu attieksmi viņu tautības dēļ – vissarežģītāk esot cilvēkiem no jauktām ģimenēm, piemēram, ja bērns mācās latviešu skolā, bet viņam ir krievisks uzvārds vai otrādi.

- 4) Latviešiem joprojām mēdz būt sajūta, ka Latvijas krievi nevēlas Latvijas neatkarību vai neatzīst latviešu valodu par vērtību. Tāpat latvieši sevi uzskata par pārāk tolerantiem – tādiem, kuri pārāk viegli pāriet sarunvalodā uz krievu valodu.
- 5) Savukārt, Latvijas krieviem mēdz būt sajūta, ka:
 - a. Viņi nav gaidīti latviskā vidē.
 - b. Latvija ir tikai latviešu valsts.
 - c. Latvijā būtu jākaunas no krieviskās identitātes un krievu identitātes.
 - d. Latviešiem grūti iedomāties krievu kā Latvijas patriotu.
 - e. Latvieši tur aizdomās krievus par nelojalitāti.
 - f. Latvieši pieņem, ka krievi nerunā latviski.
 - g. Latvieši nemitīgi domā par to, kādus medijus Latvijas krievi lieto.
 - h. Latvieši baidās no krieviem un vēlas krieviem visu aizliegt (sevišķi televīziju un iespējas runāt krieviski).
 - i. Latvieši iedomājas krievus kā viendabīgu masu, "okupantus".
- 6) Latviešu valodas jautājums:
 - a. Latviešiem ir sajūta, ka krievu jaunieši nezina latviešu valodu.
 - b. Krieviem šķiet, ka latviešu valodas kursi tiek mācīti pēc padomju laiku metodikas, nav vērtīgi un iedvesmojoši. Sevišķi vecākas paaudzes cilvēkiem ir grūti iemācīties latviešu valodu.
 - c. Tāpat krieviem ir sajūta, ka viņus biedē ar latviešu valodas pārbaudēm un latviešu valodu uzspiež, vienlaikus nonicinot krievu valodas nozīmi. Proti, rodas sajūta, ka krievu valodas zināšanas ne tikai netiek uzskatītas par bagātību, bet, tieši otrādi, - par problēmu.
- 7) Pilsonības jautājums:
 - a. Daļai krievu, it sevišķi nepilsoņiem, joprojām saglabājies aizvainojums pret Latvijas valsti par to, ka pilsonība netika piešķirta automātiski.
 - b. Nepilsoņa statuss daudziem šķiet ērts tā iemesla dēļ, ka tas liedz tikai balsstiesības – līdz ar to nav lielas motivācijas kļūt par Latvijas pilsoni.

PIEDĀVĀTIE RISINĀJUMU VIRZIENI

Liepājas konsultāciju dalībniekiem bija laiks dziļāk padomāt par risinājumiem dažām no problēmām: latviešu valodas apguve, savstarpējie kontakti (it sevišķi, kultūras kontakti), impulsi pārmaiņām.

Latviešu valodas apguve:

- Svarīgi, lai kursi būtu interesanti un metodes – atraktīvas; vajadzīgas arī attālinātās mācīšanās metodes.

- Svarīgi, lai nerastos sajūta, ka valodas apguve ir uzspiesta – savādāk automātiski rodas pretestība. Tā vietā vajadzīga praktiska motivācija – lai cilvēks pats saprot, kādēļ viņam ir jāzina latviešu valoda.
- Svarīgi pārvarēt psiholoģisko barjeru tiem, kuri saprot latviešu valodu, bet kautrējas runāt – vajadzīgi cilvēcīgi pasākumi, kur neviens nesmesies vai nepārmetīs par akcentu.
- Cilvēcīgā līmenī jāsaprot, ka pensionāriem labā līmenī apgūt latviešu valodu būs grūtāk nekā jauniešiem – par to nav jānosoda.
- Jāveicina bilingvālo skolu rašanos, lai bērni valodas iemācās dabiski.
- Mācot latviešu valodu, jācenšas nenoncināt krievu valoda – tā ir spēcīga Latvijas krievu identitātes sastāvdaļa, Latvijas krievi to uzskata par savu bagātību. Vēlamā pieeja: jebkuras valodas zināšanas bagātina cilvēku.

Savstarpējie kontakti:

- Pēc iespējas daudz kopīgi pasākumi (sports, skolēnu ekskursijas, kultūras pasākumi, meistarklases) – var sākt ar aktīvākajiem cilvēkiem/organizācijām un pakāpeniski paplašināties, bet svarīgi, lai kopā piedalītos gan latvieši, gan krievi un turklāt formai jābūt tādai, ka viņi darbojas kopīgi, nevis katrs savā nošķirtā kopienā.
- Varētu kopīgi svinēt svētkus, kā arī veicināt tos formātus, kuros cilvēki viens otram tāpat jau palīdz – piemēram, mazdārziņi, bērnu studijas, darba kolektīvi.
- Kopīgos pasākumos izmanto to cilvēku potenciālu, kuri nāk no jauktajām paaudzēm un zina abas valodas, - līdz ar to var palīdzēt ar pārtulkošanu vai pareizo vārdu atrašanu.

Impulsi pārmaiņām (labā griba saliedētai sabiedrībai):

- ... visdrīzāk nāks no tām grupām, kuras neskatās ar aizdomām vai nu uz latviešiem, vai krieviem, bet ir potenciālie vidutāji/pārmaiņu aģenti, piemēram, cilvēki no jauktām ģimenēm, cilvēki ar spēcīgu ukraiņu identitāti, nesenie migranti no Krievijas;
- ... nāks brīdī, kad Latvijas sabiedrība, it sevišķi latvieši, leposies ar saviem krievu izcelsmes cilvēkiem – sportistiem, māksliniekiem, rakstniekiem un citiem labu darbu darītājiem;
- ... sāksies ar izpratni, ka tie Latvijas iedzīvotāji, kuri ģimenē runā krieviski, savstarpēji ir ļoti atšķirīgi – iespējams, ka pat stipri vairāk atšķirīgi nekā latvieši.

2. ZEMA ATVĒRTĪBA ATŠĶIRĪGAJAM

PROBLĒMAS SKAIDROJUMS

Liepājas konsultāciju dalībnieki Liepājā un citur Latvijā novērojuši, ka:

1. Latvijas cilvēki jūtas neērti un viņiem ir kultūršoks, sastopoties ar pārstāvjiem no ļoti atšķirīgām kultūrām vai vizuāli atšķirīgiem ārzemniekiem. Ne visur Latvijā cilvēkiem bieži ir iespēja redzēt ārvalstu tūristus. Vienlaikus, citi ārzemnieki (piemēram, amerikāņi) mēdz tik glorificēti.
2. Latvijas sabiedrības tendence ir norobežoties – norobežoties ne tikai no atšķirīgā, bet arī no citu cilvēku problēmām (“negribam iedziļināties un zināt par citiem cilvēkiem”). Pat bērni jau no mazām dienām var tikt izstumti no plašākas sabiedrības – pēc sociālās piederības, invaliditātes, daudzbērnu ģimenes, bērnu nama bērni utt.
3. Latvijas sabiedrībai raksturīgi stereotipi par visu atšķirīgo – šos stereotipus mēdz pastiprināt mākslīga naida kurināšana un šķelšana, īpaši no politiķiem.
4. Latvijā maz ir dialoga, komunikācijas starp šeit dzīvojošajiem cilvēkiem. Maz tādu pasākumu, kurā savstarpēji būtu jāsazinās latviešiem, krieviem, ārzemju studentiem un neseniem jaunpieņacējiem. Maz pasākumu angļiski. Līdz ar to Latvijas sabiedrībā ir grūti ieintegrēties. Par Latvijas jaunpieņacējiem neviens neinteresējas – viņi var nonākt pilnīgā sociālā izolācijā.
5. Salīdzinot ar Rietumeiropas sabiedrībām, Latvijas sabiedrība ir visai konservatīva, bet šis konservatīvisms vēl tiek pastiprināts, sabiedriskajā telpā nemitīgi runājot par to, cik dažādību nepieņemoši ir Latvijas cilvēki. Latvijas valsts netiek pozicionēta kā dažādībai atvērta valsts. Šajās attieksmēs ir nozīmīgas paaudžu atšķirības – jaunākā paaudze nav tik konservatīva.
6. Latviešiem raksturīgs aizdomīgums pret visu, kas notiek krievu valodā, – šis aizdomīgums attiecas arī uz cilvēkiem no NVS, uz ukraiņiem un uz nesenajiem imigrantiem no Krievijas.
7. Latvijas sabiedrībā īpaši grūti klājas cilvēkiem ar invaliditāti – viņi nereti jūtas atstumti, nesapraستي, par invaliditāti nemāca skolās.
8. Latvijas sabiedrībā vājš ir starppaaudžu dialogs - nav daudz iespēju jauniešiem un senioriem darboties kopīgi. Etniskais dalījums mēdz būt pat sporta nodarbībās – piemēram, krievvalodīgs tenisa treneris labāk izvēlas strādāt krievu valodā.
9. Sajūta, ka Latvijas integrācijas politika tiek veidota tā, lai mazākums integrētos vairākumā, bet ar šī mazākuma pārstāvjiem nenotiek pat konsultācijas – netiek jautāts, kā vajadzētu darīt labāk.
10. Latvijas iedzīvotājiem ir bail no atsevišķām reliģijām un viņi izvairās no šo reliģiju pārstāvjiem (visvairāk – musulmaņiem, bet arī Jehovas lieciniekiem, mormoņiem).

PIEDĀVĀTIE RISINĀJUMU VIRZIENI

Liepājas konsultāciju dalībnieki izvēlējās fokusēties uz divām problēmām – kā veicināt atvērtību Latvijas sabiedrībā? Kā iepazīstināt Latvijas sabiedrības jaunpienācējus ar Latvijas kultūru? Lūk, svarīgākie risinājumu virzieni!

Atvērtības veicināšanai:

1. Jāveido uzklausišanas kultūra – valsts iestādēm un līdzcilvēkiem nevis jāpieņem, ka viņi tāpat zina, kas dažādām sabiedrības grupām būtu vajadzīgs, bet jāpajautā. Jāmācās uzklausi. Regulāri būtu arī jāaptaujā, vai lietas notiek pareizi, kas būtu maināms.
2. Jārada iespējas un vietas, kur tikties, sarunāties, kopdarboties – kur cilvēki paši vēlētos būt. Piemēram, diskusiju klubiņi, vides talkas, ekskursijas, piedzīvojumi, slidotavas, filmu vakari, interesanti notikumi.
3. Jāveido īpaši pasākumi, kas veicina un rada izpratni par atšķirīgo, – piemēram, ar Latvijai neparastām kultūrām var iepazīstināt caur ēdienu vai caur mūsdienu filmām, vai caur ceļojumu stāstiem, tāpat pilsētā un skolā varētu svinēt dažādu kultūru svētkus. Svarīgi būtu arī starppaaudžu sadarbības pasākumi, lai vecākās paaudzes cilvēki nejustos izolēti.
4. Jādomā par tādiem pasākumiem, kuri varētu notikt uzreiz vairākās valodās, tāpat jāeksperimentē ar formātiem, kur es mācos no citiem viņu valodu, bet citi mācās no manis manu valodu. Sarunvalodas mācību klubiņi ir laba pieeja! Valodu klubi varētu būt arī latviešu valodai. Valodas apmācībai jābūt interesantai, mazāk akadēmiskai, – tādai, kas nodrošina ikdienas vajadzības.
5. Tā kā Latvijas sabiedrība vēl ir diezgan inerta, nedaudz tomēr būtu vērts biktīt/spiest līdzdarboties – motivēt cilvēkus lietas darīt kopā, nevis katram atsevišķi. Iespējams, ka varētu būt kāds īpašs atbalsts pasākumiem, kurus līdzorganizē uzreiz daudzi cilvēki.
6. Izplatot informācija par pasākumiem, tā ir jātulko arī krieviski un angļiski, turklāt nepietiek ar to, ka tā tiek publicēta kādā vienā medijā vai mājaslapā, jāizmanto arī tādas metodes, lai par to varētu uzzināt gan krievi, gan latvieši, gan ārzemnieki (piemēram, sociālo tīklu reklāmas, sociālo tīklu grupas).

Kā iepazīstināt Latvijas sabiedrības jaunpienācējus/viesus ar Latvijas kultūru?

- Izmantojot daudz mūsdienīgākus un aizraujošākus paņēmienus, nekā līdz šim – spēles, stāsti, pusnakts šovi. Stāstot par Latvijas kultūru, mazāk jāizmanto patoss, vairāk – humors.
- Runāt ar cilvēkiem tur, kur viņi atrodas, nevis tikai aicināt pie sevis, - interesanta pieeja būtu jau imigrācijas dienestā iepazīstināt jaunpienācējus ar Latvijas kultūras neparastākajām vai – tieši otrādi – tipiskākajām iezīmēm.

- Kultūras iepazīšanas pasākumiem jābūt atbilstošiem to apmeklētāju vecumam, kā arī iepriekšējās sagatavotības pakāpēm. Šo pasākumu norisei jāsniedz praktisks atbalsts.
- Nepieciešama ērta, uz ārzemniekiem orientēta mājaslapā ar visu svarīgāko informāciju par Latviju.
- Iespējams, ka tiem ārzemniekiem, kuri Latviju izvēlējušies uz dzīvi, būtu jāpiešķir kādi bonusi vai jāuzliek viņiem pienākums apmeklēt kādus pasākumus (piemēram, 10 integrācijas stundas).

3. ZEMA PILSONISKĀ PAŠAPZIŅA

PROBLĒMAS SKAIDROJUMS

Liepājas konsultāciju dalībnieki ir novērojuši, ka Latvijas sabiedrībai raksturīga zema pilsoniskā pašapziņa. Šai parādībai, pēc konsultāciju dalībnieku domām, ir vairāki cēloņi:

- 1) Zema uzticēšanās valsts institūcijām – sajūta, ka valsts un politiskā elite ir vai nu korumpēti vai attālinājušies no sabiedrības, nenāk pie cilvēkiem, nemēģina sarunāties. Tajās reizēs, kad saruna tomēr notiek, nereti pietrūkst atgriezeniskās saiknes, – proti, rodas iespaids, ka sarunas vai konsultācijas ir notikušas tikai ķeksīša pēc.
- 2) Pilsoniskā apātija – iedzīvotājiem ir maz jēgpilnas pilsoniskās līdzdalības iespēju, kuras iedzīvotāji ar prieku būtu gatavi izmantot. Iedzīvotājiem dažādu iemeslu šķiet, ka nav jēgas izmantot tās līdzdalības iespējas, kuras formāli eksistē (visbiežāk tādēļ, ka uzskata, ka no šīm metodēm nebūs jēgas).
- 3) Cilvēki maz zina vietējā vai Latvijas līmeņa veiksmes stāstus, ar kuriem būtu vērts lepoties. Tāpat sabiedrībai ir salīdzinošas vājas zināšanas par Latvijas vēsturi globālā kontekstā – kuros brīžos tieši Latvijas teritorijā notikušajam vai ar Latvijas teritoriju saistītajiem cilvēkiem ir bijusi svarīga nozīme plašākos, globālos procesos.
- 4) Neprasme sadarboties kopējo interešu labā – Latvijas iedzīvotāji reti ir pieredzējuši patiesi valstisku rīcību, kad politiķi vai uzņēmēji, vai parastie pilsoņi ir spējuši pacelties pāri savām savtīgajām interesēm un pieņemt lēmumus valsts labā – pat ja šie lēmumi viņiem pašiem būtu neizdevīgi.
- 5) Mūsdienu cilvēkiem bieži ir dažādas identitātes, un viņi nezina, vai/kā šīs identitātes Latvijā iespējams savietot. Piemēram, ir daudz cilvēku, kuru vecāki vai vecvecāki ir ukraiņi, poļi, krievi, latgalieši, lietuvieši, un kuri nezina, vai uzskatīt šīs dažādās identitātes par savu bagātību vai, tieši otrādi, daļu no tām noliegt.
- 6) Daļai latviešu joprojām ir nedrošības sajūta par to, vai viņu valoda, identitāte, kultūra ir drošībā. Šī nedrošības sajūta traucē iegūt spēcīgāku pašapziņu.

- 7) Valstiskums šķiet kaut kas tāls un abstrakts, iedzīvotāji nereti jauc terminus, sajauc valsti un valstiskumu ar valsts pārvaldi vai politiskajām institūcijām; salīdzinoši reti ir brīži, kad ir lepnums par dzīvi tieši Latvijā.

PIEDĀVĀTIE RISINĀJUMU VIRZIENI

Svarīgākie rīcības virzieni tam, **kā risināt zemu uzticēšanos valsts institūcijām:**

- Jārada sabiedrībā sajūtu, ka "lietas notiek godīgi", ka cilvēki, kuri pietuvināti varai, tādēļ vien neiegūst tādas priekšrocības, kuras nav pieejamas parastiem pilsoņiem.
- Valsts pārstāvjiem ir jānāk pie cilvēkiem un jārunā – turklāt nevis ķeksīša pēc, bet tādēļ, lai ieklausītos un turpinātu dialogu arī pēc konkrētā pasākuma noslēguma.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, **lai risinātu pilsoniskās apātības problēmu:**

- Jārada tādas pilsoniskās līdzdalības iespējas, kuras cilvēki ar prieku izmantotu un kuras būtu lietošanai ērtas – gan internetā (piemēram, portāls par iespējām iesaistīties gan valsts, gan pašvaldību līmenī), gan klātienē.
- Jārada iesaistīšanās veiksme stāsti – Latvijas iedzīvotāji ir tik bieži vilušies, ka viņi ir īpaši jāpārliedzina par to, ka vismaz dažreiz no iesaistīšanās ir jēga. Jāstāsta, kāds ir bijis iesaistīšanās rezultāts.
- Jānodrošina iespēja Latvijas cilvēkiem biežāk lemt pašiem, referendumos – pašvaldību, reģionu un valsts līmenī.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, **lai cilvēki lepotos ar Latviju:**

- Vairāk jāpopularizē iemesli lepoties ar Latviju – izcili cilvēki, izcili darbi, izcili sasniegumi;
- Par Latvijas panākumiem biežāk jārunā skolās un jārunā plašākā (Eiropas vai globālā) kontekstā, uzsverot brīžus, kad, pateicoties cilvēkiem, kuriem ir saistība ar mūsdienu Latvijas teritoriju, kaut kas pasaulē ir mainījies uz labu.
- Vairāk jāattīsta vietējās identitātes – piemēram, spēcīga liepājnieka identitāte (ar labāku izpratni par Liepājas vēsturi, cilvēkiem, kuriem ir bijusi saskarsme ar Liepāju), nozīmē arī spēcīgāku Latvijas identitāti.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, **lai rastos prasme pacelties pāri savām savtīgajām interesēm:**

- Jāatrod neparasti veidi, kā visdažādākajās publiskajās diskusijās atkal un atkal atgādināt dalībniekiem, ka cīņa par katra personiskajām interesēm nav slikta lieta, bet ka "mūs vieno kaut kas lielāks, kopējs, visas Latvijas sabiedrības intereses." Cilvēki nav jākaunina par to, ka viņi cīnās paši par sevi, bet laiku pa laikam tomēr ir jāatgādina, ka iespējams pacelties arī augstāk.

- Jāorganizē biežāk tādi pasākumi, kur cilvēki tiek motivēti (spiesti) meklēt kopsaucējus, sadarboties, nevis savstarpēji konkurēt.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, lai cilvēkiem nebūtu lepnums par savām daudzveidīgajām identitātēm:

- Jārada Latvijas sabiedrībā sajūta, ka visdažādākās cilvēku identitātes ir pieņemamas un bagātinošas, ka tām visām Latvijas sabiedrībā ir vieta.
- Nevajadzētu likt cilvēkiem izvēlēties starp identitātēm vai – vēl sliktāk – ar tām konkurēt! Labāk, lai cilvēks uzskata, ka viņš ir pa druskai liepājnieks, rīdzinieks un eiropietis (vai latvietis, krievs un polis), nekā mēģina pats "iekārtoties" tikai vienā identitātē un nonicināt pārējās.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, lai cilvēkiem nebūtu bail par latvietības nākotni:

- Jāturpina uzsvērt latviešu valodas nozīmi un piedāvāt aizvien ērtākas iespējas latviešu valodu apgūt.
- Jāveido kopīga Latvijas identitāte, ar kuru būtu savienojamas visdažādākās citas, personiskās identitātes – šai kopīgajai identitātei ir jābūt īpaši spēcīgai un tādai, ar kuru var lepoties.

Svarīgākie rīcības virzieni tam, lai stiprinātu izpratni par valstiskumu:

- Parastam Latvijas cilvēkam nav bieži iespēju būt pasākumos, kuros dzied Latvijas himnu vai mūsdienīgā formā dzīcina Latvijas tradīcijas – šādām iespējām būtu jābūt vairāk, plašāk pieejamām.
- Vajadzīgas plašākas izglītošanās iespējas par valsti un valstiskumu.

4. SOCIĀLĀ IZOLĒTĪBA, ATSTUMTĪBA, VIENTULĪBA

PROBLĒMAS SKAIDROJUMS

Liepājas konsultāciju dalībnieki uzskatīja, ka viena no retāk pieminētajām, bet ne mazāk svarīgajām Latvijas sabiedrības saliedētības problēmām, ir cilvēku sociālā atstumtība, izolētība, vientulība. Sociāli atstumtam cilvēkam nav daudz iespēju sevi uzskatīt par pilntiesīgu sabiedrības locekli, kā arī iesaistīties kopīgos pasākumos.

Konsultāciju dalībnieki pieminēja šādus sociālās izolētības cēloņus:

1. Mobilitātes un infrastruktūras problēmas – it sevišķi lauku iedzīvotājiem (nav transporta, sliktas kvalitātes telekomunikācijas, maz iespēju izglītoties, socializēties, pakalpojumu kvalitātes atšķirības). Arī lielās pilsētās cilvēkiem var nebūt, ko darīt, un

- viņi jutīsies vientuļi – īpašam riskam pakļauti ārzemnieki, kuri nerunā ne latviešu, ne krievu valodā
2. Sociālā apātija, perspektīvas trūkums, bezpalīdzība un bezcerība, dažkārt saistīta ar dzīvi nabadzībā (it sevišķi reģionos), dažkārt ar sociālo nevienlīdzību (izglītības līmeņu atšķirības, ienākumu un uzkrājumu atšķirības), citreiz – intereses trūkumu par pilnveidošanās iespējām.
 3. Sabiedrības vienaldzība pret tiem cilvēkiem, kuriem iet grūti – individuālisma kultūra, kur “katrs ir par sevi” un nav paraduma viens otram palīdzēt.
 4. Sociālās stigmas maznodrošinātiem cilvēkiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, ārzemniekiem.
 5. Prasmju, zināšanu, iemaņu, iespēju trūkums:
 - a. Sociālo iespēju atšķirība un atšķirīga sociālā pieredze – it sevišķi lielas atšķirības starp Rīgu un citām Latvijas pilsētām.
 - b. Esošo iespēju nezināšana un neizmantošana (piemēram, zināšanu trūkums par iespējām iesaistīties sabiedriskajās organizācijās, veikt brīvprātīgo darbu, palīdzēt citiem, u.tml.).
 - c. Komunikācijas prasmju trūkums, kurš liedz cilvēkam piedalīties kopīgos pasākumos ar citiem, kā arī kautrēšanās lūgt palīdzību.
 - d. Padomju laikā dzīvojošajām paaudzēm nav mācīta atvērtība un empātija – dzīve PSRS režīmā neļāva šīs vērtības kultivēt.

PIEDĀVĀTIE RISINĀJUMU VIRZIENI

1. Jāmazina **sociālā izolētība reģionos un laukos** (ar prasmīgu reģionālo politiku – bonusu uzņēmējiem par ražotņu veidošanu; jāpanāk, lai lauksaimniecības zemes tiek apsaimniekotas – nevis pamestas novārtā bez iedzīvotājiem; kvalitatīvāki sabiedriskā transporta tīklojumi starp reģioniem un sabiedriskā transporta pieejamība; reģionālie iepazīšanās/tīklošanās pasākumi; reģionālās augstskolas; reģionālās specializācijas), kā arī jāatbalsta vietējo kopienu veidošanās.
2. **Lai kļiedētu sociālo apātiju:**
 - a. jāatrod veids, kā uzklaut cilvēku vajadzības un intereses, kā arī par ierosinājumiem dot atgriezenisko saikni (pat ja visu nevar īstenot, būtu jādod sajūta, ka vismaz kaut ko šie ierosinājumi ir ietekmējuši). Pašvaldībām un valsts institūcijām būtu jāpiedāvā iedzīvotājiem šādi uzklauti formāti.
 - b. Lai kļiedētu sociālo apātiju, mācītu komunikācijas, atvērtības un empātijas prasmes, būtu vajadzīgas telpas/platformas, kur pulcēties un sarunāties, ar uzsvāru uz dialogu, nevis lekcijām. Šajās telpās/platformās dažādībai (tai skaitā viedokļu dažādībai) jātiek uzskatīta par vērtību, nevis par problēmu.

- c. Jāpopularizē iespēja iesaistīties sabiedriskajās organizācijās un līdzdarboties pilsoniskās aktivitātēs.
3. **Lai mazinātu sociālo vienaldzību**, izglītības programmās jā māca tas, kā nebūt vienaldzīgam un būt sociāli atbildīgam – jābūt projektiem, kur skolēni var iesaistīties sociālo problēmu risināšanā (piemēram, ja mašīnas neapstājas pie gājēju pārejām).
4. **Lai mazinātu sociālo izolētību un stigmas**:
 - a. jāveicina starppaudžu dialogs – it sevišķi, starp jauniešiem un gados vecākiem cilvēkiem.
 - b. jāattīsta sociālo darbinieku prasmes strādāt ar sociāli izolētiem cilvēkiem un/vai sociāli stigmatizētiem cilvēkiem.
 - c. vajadzīgi vairāk pasākumi, kuri lauž stigmas un aizspriedumus.

Domnīca PROVIDUS un Latvijas Pilsoniskā alianse saka paldies visiem diskusijas dalībniekiem par līdzdalību un British Council pārstāvniecībai Latvijā par atbalstu pasākuma rīkošanā.

